

STRATEGII TRANSGRESIVE ÎN PROZA LUI M. BLECHER

Irina DINCĂ

Universitatea de Vest din Timișoara

irinucadinca@gmail.com

Transgressive Strategies in M. Blecher's Prose

This paper will focus on the way the transgressive vision of M. Blecher is configured both in his theoretical approach from his programmatic essays and in his prose – *Întâmplări în irealitatea imediată* [Adventures in Immediate Irreality], *Inimi cicatrizate* [Scarred Hearts] and *Vizuina luminată* [The Lit-Up Burrow]. Beyond the fragmentary appearance of M. Blecher's work, a series of recurrent patterns and imaginative strategies can be discovered, forming the nucleus of a transgressive vision. Firstly, we will follow the synthetic considerations which can be found in some articles published by M. Blecher in 1935, including *Care este esența poeziei?* [What is the Essence of Poetry?] and *Între imaginație și experiență* [Between Imagination and Experience], which reveal the principles of his transgressive poetics. M. Blecher's paradoxical lucidity results in the flexibility of logical structures, transgressing the classical principles of Aristotelian logics, especially by accepting the dynamic equilibrium of the included middle. In the same way in which the mind transgresses the constrictive limits of rationality, the functions of the perception are enlarged and sharpened, opening towards a more subtle and enriched (ir)reality, which surpasses the binary scheme of the real vs. the unreal. The hermeneutical approach follows the mechanisms that produce the transgression of the immediate reality in M. Blecher's prose, revealing an expanded reality, with multiple levels, which creates the effects of overlapped photos.

Keywords: *M. Blecher; transgressive poetics; transgressive strategies; levels of perception; expanded reality*

Câteva elemente de poetică transgresivă

Dincolo de fragmentarismul textelor lui M. Blecher, care induce o aparență de dispersare a discursului, se poate surprinde subiacent o mișcare inversă, centripetă, de coagulare a unui liant subtil al operei blecheriene, expresie a unei viziuni de o coerență nebănuită. Scrierile lui M. Blecher ascund o „structură fractalică”, după cum intuiește Iulian Băicuș (Băicuș 2004: 15), întrucât dincolo de diversitatea arabescurilor imaginarului blecherian se pot decanta câteva *patternuri* recurente, nucleele unei viziuni transgresive. O serie de articole publicate de M. Blecher în presa vremii, condensând câteva reflecții despre Paul Valery, William Blake, Kierkegaard etc., se dezvăluie a fi o neașteptată propedeutică la propria creație, concentrând poetică transgresivă ce se va regăsi fractalic în cele mai fine nervuri ale operei blecheriene.

Un articol grăitor, în acest sens autoreflexiv, este *Care este esența poeziei?*, publicat în martie 1935 în „Vremea”, în care considerațiile lui M. Blecher sunt prilejuate de formularea unor rezerve prin care se distanțează de viziunea lui Paul Valery, care reduce poezia, în viziunea sa, la o formulă impecabilă prin rigorile formale ce o modelează, însă rece, intelectualizată, epurată de spontaneitate creatoare. M. Blecher apelează la modelul poetic al lui Paul Valery pentru a construi, prin contrast, câteva elemente ale unei poetici personale, prin prisma căreia poetul captează în creația sa o „vibrație intimă și patetică” a unei realități invizibile, misterioase, inaccesibile percepției obișnuite: „El trăiește obsedat de o realitate misterioasă pe care ceilalți oameni din jurul lui n-o percep și a cărei vibrație intimă și patetică el o ascultă în sine, organizându-se în poem.” (Blecher 1999: 363). Se conturează deja ideea unei „irealități

imediate”, căreia M. Blecher nu îi neagă statutul ontic, ci îi recunoaște deschis caracterul de „realitate” mai subtilă, lărgind astfel ideea de realitate, extrapolând-o în prelungirea nivelurilor diferite de percepție pe care le dezvoltă sensibilitatea sa hipertrofiată.

Irealitatea apare astfel în prelungirea realității vizibile, accesibilă doar unei sensibilități poetice, prin trecerea unor praguri perceptivă care aduc integrarea și, totodată, depășirea existenței cotidiene. Acest salt din „realitatea exactă” în „irealitatea imediată” se realizează printr-o simultană trăire paroxistică a „rumorii” vieții cotidiene și o lucidă decantare a ei prin „structurile mentale” ale propriei conștiințe: „Departă însă de a crede prin aceasta că esența poeziei ar conține o intransigență absolută față de viața cotidiană, poetul autentic se încorporează acestei universale rumori și prin structura lui mintală particulară o pătrunde în întregime, scoțând din ea cele mai sublime adevăruri.” (363).

M. Blecher denunță tranșant îndepărtarea de viață a speculațiilor pur intelectuale, de pildă cele ale unor mișcări de avangardă de care s-a simțit apropiat prin intuițiile similare, dar care au eșuat adeseori în „vagi probleme de speculație intelectuală”, iremediabil despărțite de orice trăire. Or, tocmai trăirea este punctul de legătură, terțul inclus între „rumorile” vieții cotidiene și sublimările ei în conștiință, între detaliile de o concretețe barocă și „sublimele adevăruri” esențiale, subțiate printr-o progresivă abstractizare. Cunoscuta scrisoare din 1934 către directorul revistei „unu”, Sașa Pană, dezvăluie tocmai această detașare de suprarealismul înghețat într-o formulă intelectuală restrictivă, M. Blecher asumându-și libertatea experimentării la limită a unei împletiri paradoxale a lucidității cu trăirea:

„Irealitatea și ilogismul vieții cotidiene nu mai sunt de mult pentru mine vagi probleme de speculație intelectuală: eu trăiesc această irealitate și evenimentele ei fantastice. Întâia libertate pe care mi-am acordat-o a fost aceea a iresponsabilității actelor mele unul față de celălalt, – am încercat să rup bariera consecințelor și, – ca o onestitate față de mine însumi am căutat să ridic la egal de lucidă și voluntară valoare orice tentație a halucinantului. Cât însă și cum își dezvoltă în mine suprarealitatea tentaculele ei, nu știu și n-aș putea ști. Știu doar că voi juca până la ultimele jetoane” (396).

Trăirea lucidă a irealității presupune o eliberare de constrângerile logicii, o abandonare a categoriilor limitative precum cauzalitatea, o dezvățare de stereotipiile gândirii care inhibă potențialitățile nevalorificate ale spiritului: „Structurile logice de care ne servim în gândirea noastră obișnuită sunt departe de a reprezenta toate posibilitățile spiritului; ele funcționează mecanic, în limite bine stabilite de convenționalism, educație, frică sau necesitate. Poetul nu cunoaște nici una din aceste îngrădiri.” (363) Corsetul structurilor logice comprimă diversitatea percepției la un singur nivel, anulând „orice tentație a halucinantului”, și reduce reprezentarea realității la o serie de „evidențe” ce o închid într-o exactitate exasperantă, ce retează „tentaculele suprarealității”, salvarea întrevăzându-se doar în libertățile imaginative ale „jocului poetic”:

„Liber deci de aceste constrângeri, jocul poetic cunoaște și alte permisiuni excepționale în virtutea precarității adevărului în genere. Adevărurile de care ne servim zilnic în exercitarea funcțiilor noastre mintale și pe care suntem nevoiți să le considerăm evidente și definitive, nu-s, în fond, nici evidente și nici definitive. Unde începe și unde sfârșește o evidență? Și, în fond, ce este o evidență? Iată nelămuriri de care poetul profită când clădește lumile lui imaginare în care sunt posibile aparițiile unor evidențe inedite. (363).

Se întrevăd astfel premisele unei poetici transgresive, care are drept miză captarea în lumile imaginare proiectate în creația poetică a unor „evidențe inedite”, a unor străfulgerări ale

unui sens de dincolo de inutilitatea dezarmantă a banalei realități cotidiene. Punctele nodale ale acestei viziuni transgresive se ramifică fractalic în câteva direcții prin care creația lui M. Blecher se înscrie, transtemporal, pe orbite (onto)logice similare viziunii transdisciplinare dezvoltate de Basarab Nicolescu (Nicolescu 2007). Astfel, permisiunile translogice ale jocului poetic, care transgresează corsetul structurilor logicii clasice, anticipează „logica verticală” (Șora 2005: 57)¹ a terțului inclus, deschizând porțile conștiinței prin activarea unor niveluri de percepție mai subtile prin care realitatea aplatizată de exactitatea mecanismelor gândirii obediente convenționalismului își întinde complexe „tentacule” pe mai multe niveluri de (i)realitate de o coerență halucinantă.

Luciditatea contradictorie a ilogismului blecherian

O primă premisă a viziunii transgresive a lui M. Blecher vizează flexibilizarea structurilor logice, ca urmare a conștientizării incompatibilității funciare dintre idealul logicii clasice – „construirea unor structuri de gândire universal valabile pentru căutarea și găsirea unui adevăr intransigent, pur și etern” – și căutările metafizicii ce se lovesc iremediabil de „îndoială și alternativă”: „Cert, o structură logică a gândirii este de dorit și de cultivat, dar aplicarea ei la limită devine absurdă.” (Blecher 1999: 366). Iar exemplul oferit de M. Blecher însuși în articolul *Între imaginație și experiență* – publicat în „Vremea” în 1935, elaborat ca o reacție la procesul intentat metafizicii de Rudolf Carnap sub capul de acuzare că ea scapă unui examen riguros al logicii – este extras tocmai din zona științelor exacte: nici un sistem conceptual nu va putea fi „închis în propoziții riguroase logice (nici măcar geometria în ultima vreme nu face excepție, de când există concepția spațiului ne-euclidian)” (366). Toate constructele mentale, chiar și eșafodajele științifice, se plasează „între imaginație și experiență (unele producții ale minții noastre fiind mai aproape de imaginație, altele de experiență)”, așadar, în miezul lor „rămâne întotdeauna o margine liberă și flotantă care va fi locul comun al tuturor reveriilor și al tuturor metafizicilor” (366).

Structurile clasice ale logicii fiind simple convenții aplicate mecanic, este necesară o reinventare a lor pe o bază lărgită, care să încorporeze și nivelurile de realitate revelate de deschiderea spre imaginar, printr-o formulă logică mai flexibilă. O astfel de transgresare a structurilor logicii clasice se regăsește în echilibrul dinamic al terțului inclus teoretizat de Ștefan Lupașcu pornind de la paradoxala lume cuantică și limpezit de Basarab Nicolescu prin prisma axiomei ontologice a existenței mai multor niveluri de realitate (Nicolescu 2011)². Terțul inclus este înțeles ca un punct de maximă tensiune într-un model triunghiular sau piramidal în care termenii contradictorii într-un nivel de realitate se întâlnesc într-un nivel de realitate superior, sfidând cel de-al treilea principiu al logicii clasice, cel al terțului exclus. O astfel de logică alternativă își păstrează „rolul de vehicul, înnodând elementele extreme într-un echilibru accesibil judecății” (Blecher 1999: 365), găsind un „punct de sprijin” fragil într-un nod de tensiune precum cel al „permanentizării căutării”, prin „menținerea în patetic, la egală distanță de

¹ „Mai trebuie spus că, în timp ce logica orizontalei e o logică a disjuncției și a excluderii terțului, logica verticalei e una a conjuncției, a integrării și – evident – a terțului inclus” (Șora 2005: 57)

² *Nivelul de realitate* este definit de Basarab Nicolescu drept „un ansamblu de sisteme aflate mereu sub acțiunea unui număr de legi generale”, proprii, inadecvate celorlalte niveluri de Realitate existente, iar saltul dintr-un sistem de referință într-altul fiind posibilă doar prin mijlocirea terțului inclus. Vezi *O descoperire surprinzătoare – Nivelurile de Realitate* (Nicolescu 2011: 7-18).

rațional și absurd” despre care scrie M. Blecher într-o regândire a conceptului kierkegaardian al repetiției (378).

Așadar, echilibrul tensionat dintre rațional și absurd este atins în viziunea blecheriană nu printr-o abandonare a rigorilor logice, ci printr-o intensificare a lucidității într-o „raționalitate contradictorie” (Wunenburger 2005), în termenii lui Jean-Jacques Wunenburger. Raporturile rațional – irațional și logic – ilogic sunt gândite de M. Blecher în termeni similari cu relația dintre realitate și irealitate. Astfel, ilogismul lumilor imagine nu este decât o lărgire a cadrelor logicii prin acceptarea unei alternative mai permissive, creând condițiile apariției unor „evidențe inedite”, tot așa cum irealitatea își întinde tentaculele în prelungirea realității, pe un alt nivel. De altfel, chiar raportul dintre dubletele logic – ilogic și realitate – irealitate poate fi inversat în spirit enantiomorf, prin prisma unor reflecții ce răstoarnă în oglinda imaginarului ordinea elementelor din *realitatea exactă*:

„Poate că ar trebui să mă îndoiesc de realitatea acestor fapte și să le consider visate, poate că ar trebui să mă îndoiesc de exactitatea lor din moment ce mi se pare că desfășurarea lor îmi apare atât de logică. Poate că logica cu care se petrec nu este decât inventată de mine în timpul treziei... Dar logica lucrurilor este ultimul punct de vedere care m-a preocupat vreodată. Pot spune chiar că nu m-a preocupat niciodată. Tot ce se întâmplă este logic din moment ce se întâmplă și devine vizibil, chiar dacă se petrece în vis, după cum tot ce este inedit și nou este ilogic chiar dacă se întâmplă în realitate. De altfel nu acord nici o importanță acestei chestiuni când îmi «revăd» visele sau amintirile. Mă pasionează înainte de toate frumusețea sau bizareria lor, atmosfera lor tristă și calmă sau dramatismul lor dureros sau sfâșietor. Eh, câte lucruri splendide până la nebunie nu cunosc din visele mele, și pe lângă care oamenii trec în fiecare zi fără să le vadă!” (Blecher 2009: 247).

Lipsa de preocupare conștientă pentru mecanismele logicii nu exclude în cazul lui M. Blecher transgresarea implicită a acestor structuri restrictive. O dovadă este tocmai extazierea în fața „frumuseții convulsive” – în termenii lui André Breton – a lucrurilor, ce își dezvăluie paradoxala bizarerie prin glisarea imperceptibilă între realitate și irealitate. Libertatea imaginativă ce se degajă în acest fel deconstruiește însăși ideea unei realități „cotidiene”, omogene și imuabile și clădește în contrapondere un model de realitate plastică, proteică, modelată de distorsiunile perceptivă prilejuate de plonjarea în (i)realitatea visului:

„Câteva interferențe de felul acesta au isprăvit prin a-mi zdruncina cu totul credința într-o realitate bine încheată și sigură de dânsa în care de altfel pot introduce oricând schimbarea care îmi place, perfect valabilă, persistentă și sigură și în același timp mi-a arătat adevăratul aspect somnambulic al tuturor acțiunilor noastre cotidiene”. (249).

Realitatea „ieșită din minți” – stratificarea nivelurilor de percepție

Dereglările perceptivă experimentate în vis sau reverie nutresc o luciditate nicidecum adormită, ci paradoxal hipertrofiată de un „onirism critic” (Țeposu 1996: 27), în formula inspirată a lui Radu G. Țeposu. M. Blecher opune automatismelor somnambulice ale vieții cotidiene o neașteptată trezie experimentată sub auspiciile visului, prin care aceleași realități sunt privite dintr-un alt unghi, dobândind semnificații nebănuite. Nu întâmplător, M. Blecher însuși mărturisește că idealul scrisului său este „transpunerea în literatură a înaltei tensiuni care se degajă din pictura lui Salvador Dali” (Blecher 1999: 396). „Metoda paranoico-critică” teoretizată

de acesta (Dali 2005) aduce tocmai convertirea vederii în viziune, coagularea senzațiilor disparate în imagini coerente: „Activitatea paranoico-critică nu mai consideră fenomenele și imaginile suprarealiste în mod izolat, ci, dimpotrivă, într-un ansamblu coerent de raporturi sistematice și semnificative.” (Blecher 1999: 397).

„Demența aceea la rece perfect lizibilă și esențială” (397) spre care tinde M. Blecher aduce o resemantizare a realității prin actualizarea unor niveluri de percepție adormite, atrofiate de automatismele vieții cotidiene: „socotesc demența ca o foarte tentantă și supremă încercare de a vedea realitatea în lumina unei înțelegeri diferite de cea de toate zilele, iar expresia «ieșit din minți» o socotesc foarte justă pentru acest fel de a asista la întâmplările lumii în situația unei mici distanțe în afară de rațiune” (397). Saltul „în afară de rațiune” se dovedește astfel *ecstatic* în accepție blagiană – termenul fiind folosit de Lucian Blaga nu în sensul de „extaz” emoțional, afectiv, ci de „stare în afară de sine, evadarea centrului în afară de cerc” (Blaga 2003: 50-51). Această transgresare a sferei raționalului aduce o „ieșire din minți” a percepției printr-o dilatare a ei pe niveluri diferite și, implicit, o dilatare a realității înseși. Aceasta dobândește forme diferite corelative distorsiunilor perceptive prin lentila căroră se conturează desenul ei bizar:

„Există jocul acela copilăros care se numește «poze de copiat» și care când nu e bine executat și hârtia se deplasează puțin în timpul copiatului figurile ies strâmbe și diforme. Este punctul de vedere surprinzător de inedit al dementului pentru care, în timpul «copiatului» vieții, realitatea s-a deplasat cu câțiva centimetri, adică a «ieșit din minți» și a dat astfel forme cu totul extraordinare.” (Blecher 2009: 270-271).

Flexibilizarea cadrelor logice prin prisma unei lucidități contradictorii, ce ia „mici distanțe în afară de rațiune”, se regăsește implicit în textele lui M. Blecher, care se construiesc sub semnul paradoxalului, în căutarea unui fragil echilibru între tendințe și formule contrarii. Se experimentează consecutiv sau simultan cele mai deconcertante stări, eul își pierde unitatea identitară și se dedublează dureros într-un „persoană reală” și un „personaj abstract”: „Când privesc mult timp un punct fix pe perete mi se întâmplă câteodată să nu mai știu nici cine sunt, nici unde mă aflu. Simt atunci lipsa identității mele de departe ca și cum aș fi devenit, o clipă, o persoană cu totul străină. Acest personaj abstract și persoana mea reală îmi dispută convingerea cu forțe egale.” (19). Identitatea este tensionată de tendințe contrare, dispersându-se și recoagulându-se pe muchia ambiguă dintre impulsul centrifug și voința centripetă:

„În clipa următoare identitatea mea se regăsește, ca în acele vederi stereoscopice unde, cele două imagini se separă uneori din eroare și numai când operatorul le pune la punct, suprapunându-le, dau deodată iluzia reliefului. Odaia îmi apare atunci de o prospețime ce n-a avut-o mai înainte. Ea revine la consistența ei anterioară iar obiectele din ea se depun la locurile lor, așa cum într-o sticlă cu apă un bulgăr de pământ sfărâmat, se așează în straturi de elemente diferite, bine definite și de culori variate. Elementele odăii se stratifică în propriul lor contur și în coloritul vechii amintiri ce o am despre ele.” (19).

Contururile ferme se estompează, sunt distorsionate prin lentilele anamorfotice ale diferitelor niveluri ale percepției, dând naștere unor imagini stratificate ale realității, percepute îngoasant în discontinuitatea lor funciară și suprapuse mai apoi în efortul de reînchegare într-un sens unificator: „De câteva ori, regăsesc odaia așa cum o cunosc, ca și cum aș închide și aș deschide ochii; de fiecare dată odaia e mai clară, – așa cum apare un peisagiu în lunetă, din ce în ce mai bine organizat, pe măsură ce, potrivit distanțele, străbatem toate voalurile de imagini

intermediare.” (19). Gradata revenire „la suprafața lucrurilor” este însă precedată de o criză identitară ce dublează criza ontologică. Această căutare transfigurează nu doar universul mental și cel afectiv, ci și cel corporal, „viziuna luminată” de „dincoace de piele”. În interiorul acesteia tumultul de trăiri elementare revelează existența unei corporalități redimensionate, grefate pe „pielea jupuită” a celei reale:

„Teribila întrebare «cine anume sunt» trăiește atunci în mine ca un corp în întregime nou, crescut în mine cu o piele și niște organe ce-mi sunt complet necunoscute. Rezolvarea ei este cerută de o luciditate mai profundă și mai esențială decât a creierului. Tot ce e capabil să se agite în corpul meu, se agită, se zbate și se revoltă mai puternic și mai elementar decât în viața cotidiană. Totul imploră o soluție.” (19).

Dinamica interioară a acestei viziuni transgresive aduce intermitent împreună năzuințe contradictorii, printr-o „luciditate mai profundă și mai esențială decât a creierului”, sub semnul unui echilibru fragil. Ea se explică printr-un refuz categoric – deconcertant pentru exegezele operei blecheriene¹ – al fixării în orice formulă definitivă, reflex firesc al ororii lui M. Blecher față de orice încorsetare. Un exemplu grăitor este dubla interpretare posibilă a *Întâmplărilor în irealitatea imediată*, deopotrivă prin cheia propusă de Nicolae Balotă, cea a „crizei identității” prelungite într-o „criză a realului” (Balotă 1974)², și cea a lui Nicolae Manolescu, după care pentru personajul blecherian „nu alteritatea e dureroasă, ci ipseitatea” (Manolescu 2005: 573). Textul însuși susține ambele piste hermeneutice, angoasa pierderii identității, resimțită paroxistic ca „o frică, o spaimă de a nu mă putea regăsi niciodată” (Blecher 2009: 19) se întâlnește cu evidența dureroasă „că fiecare obiect trebuie să ocupe locul pe care îl ocupă și că eu trebuie să fiu cel care sunt” (20), cu „melancolia de a fi unic și limitat; într-o lume unică și meschin de aridă” (96). Dispersarea identității coincide, paradoxal, cu „o simplă exagerare a identității mele, crescută ca un cancer din propria-i substanță” (20). Golul și plinul coincid și se dovedesc interșanjabile precum în halucinanta răsturnare a aridei realități cotidiene într-un joc secund în care „lumea ar putea exista într-o realitate mai adevărată, într-o structură pozitivă a cavernelor ei, astfel încât tot ce este scobit să devie plin, iar actualele reliefuri să se prefacă în viduri de formă identică, fără nici un conținut” (41).

Niveluri de realitate – fotografii cu clișee suprapuse

Inversarea plinurilor și a golurilor nu este singura cale de transfigurare a frusteii realități cotidiene în halucinanta irealitate blecheriană. Nenumărate sunt căile prin care simpla vedere, tributară unei „exactități atât de aspre”, se convertește în viziune, învingând „aspectul comun al lucrurilor” (88): separarea și suprapunerea stereoscopică a unei (i)realități stratificate, comutarea dinspre vizibil spre invizibilul ce devine ecranul unor proiecții fantasmatică, disiparea în obiectele însuflețite sau tendința contrară de absorbție a lumii prin „pielea ciuruită” a „ființei-burete” (Manolescu 2005: 565) etc. Esențial este că raportul real – ireal nu este unul dihotomic, ci complementar, irealitatea nu este una speculativă, un pur joc intelectual, fără consistență

¹ Vezi dosarul critic întocmit de Ada Brăvescu în *M. Blecher – un caz de receptare problematic și spectaculos* (Brăvescu 2011).

² Vezi Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, capitolul *M. Blecher și realitatea mediată a creației* (Balotă 1974: 153-181).

ontologică. Dimpotrivă, irealitatea este imediată pentru că ea este însăși realitatea cotidiană văzută din alt unghi, din care aceasta devine perceptibilă dincolo de suprafața ei exactă și opacă.

Iluminările se produc „între pereții odăii, și nu departe între himerice și abstracte continente” și diafanizează realitatea, crizele marcând, după justa observație a lui Al. Protopopescu, o „trecere reversibilă”, o „pendulare a ființei între două universuri complementare” (Protopopescu 1978: 233). Stranietatea viziunii transgresive a lui M. Blecher rezidă tocmai în această neobosită pendulare între lumea exactă și *jocul secund* al reflecției ei în oglinda anamorfotică a propriei conștiințe. Crizele și iluminările se produc în momentul de maximă tensiune în care realitatea și irealitatea se suprapun stereoscopic în luciul unei oglinzi precum cea din cabina Clarei, „o oglindă atât de veche încât poleiala era ștearsă pe alocuri și prin petele transparente apăreau obiectele reale din dosul oglinzii amestecându-se cu imaginile reflectate, ca într-o fotografie cu clișee suprapuse” (Blecher 2009: 27). Astfel, după cum intuiește Corina Ciocârlie, „în proza lui Blecher elementul-cheie nu e nici realul, nici imaginea lui speculară, ci doar imperceptibila distanță ce le separă, fragilul perete despărțitor (cositorul din oglindă): fantasticul banalității vine din întrepătrunderea dezordonată a realității și a irealității imediate” (Ciocârlie 1998: 117).

Prozele lui M. Blecher sunt un ineput album de astfel de „fotografii cu clișee suprapuse”, percutantă fiind chiar viziunea unui „îngrozitor și dureros prizonierat” al capului „strâns puternic în scheletul craniului” (Blecher 2009: 90) dintr-un instantaneu din *Întâmplări în irealitatea imediată*. Viziunea este amplificată în finalul *Viziunii luminate*, într-o halucinantă suprapunere a două niveluri de realitate diferite: realitatea cotidiană a odăii ce îngreșește bolnavul ca într-un apăsător corset de ghips și irealitatea imediată a unui craniu ce claustrează ființa într-un univers terifiant, prefigurând spectrul morții și închiderea definitivă într-un cavou:

„Eram în craniu, în craniul calului, în splendidul și uscatul gol al oaselor lui uscate. Era odaia mea, o odaie ca oricare? Erau crăpăturile pereților crăpături adevărate? În care colț mă uitam regăseam craniul, interiorul de ivoriu și oase, crăpăturile pereților nu erau decât încheieturile cu care se strângeau oasele. Și rândul acela de obiecte galbene și lungi, rânjind la mine. Era cărți sau dinți? Erau dinți, cu adevărat dinții calului, și eu eram în craniu, în craniul lui.” (*Ibidem*: 317)

Fragilitatea punctului de sprijin

Dincolo de luxurianța barocă de imagini extrase din „depozitul necunoscut al realității plin de tenebre și surprize” (268), există în prozele lui M. Blecher un irepresibil impuls totalizator, o voință de unificare a fulgurantelor iluminări într-un sens coerent. Această năzuință de coagulare într-o viziune unificatoare este recognoscibilă, de pildă, în subțierea realității într-o esențializare a ființei până la „carnea mea autentică, jupuită de haine, jupuită de piele, jupuită de mușchi, jupuită până la noroi” (75) sau până la sânge. Esențializarea viziunii este dublată de „permanentizarea căutării” unui sens sau înțeles al vieții, care să o proiecteze dintr-o marginalitate existențială umilitoare într-un centru în jurul căruia realitatea să se coaguleze armonios: „Zgomotul străzii îmi reaminti de departe orașul, dar acum orașul se învârtea foarte lent în jurul meu ca o placă de gramofon. Devenisem ceva ca de pildă centrul și axa lumii. Esențialul era să nu-mi pierd echilibrul.” (85). M. Blecher întretese o „viziune a întrepătrunderii”, în spiritul a „ceea ce un filosof al științei, Geoffrey Chew, a numit *filosofia bootstrap*” (Țeposu 1996: 57), după intuiția percutantă a lui Radu G. Țeposu, fiind într-o căutare permanentizată a sensului ce instaurează autoconsistența realității. Doar că intuițiile acestui

înțeles ce depășește realitatea cotidiană sunt doar fulgurante, parcursul nefiind decât secvențial unul liniar și ascendent, „de la amorf la ordine, de la lipsa de sens la viziunea limpede” (Mironescu 2011: 174), precum îl vizualizează Doris Mironescu. În ansamblu, el se dovedește unul sinuos și discontinuu, marcat de străfulgerări ale sensului urmate de dureroase recăderi în „pasta de evenimente a lumii, amorfă în totalitatea ei și indistinctă” (Blecher 2009: 271).

Crizele ca punte de salt într-un alt nivel ontic din *Întâmplări în irealitatea imediată*, cufundările în „subsolul realității” din *Inimi cicatrizate* și iluminările ce estompează granițele oricum labile dintre vis și trezie din *Vizuina luminată* sunt tot atâtea încercări de escaladare a unei piramide cu temeritatea amatorului care, îmbătat de „un fel de știință a echilibrului, plină de inconștiență”, ajunge fără să clipească în vârf și de abia atunci își dă „seama într-o clipă de fragilitatea punctului de sprijin unde se afla, precum și de extraordinara sa îndrăzneală” (85-86). Fragilitatea punctului de sprijin al viziunii transgresive blecheriene potențează vertijul extatic – și *ecstatic* – al certitudinii sensului irealității de dinaintea fiecărei noi recăderi în inutilitatea fără sens a realității cotidiene: „Poziția mea acum în grădină era în vârful piramidei șubrede. Simțeam bine circulând în mine o sevă nouă și puternică, dar trebuia să mă silesc să nu cad din înălțimea admirabilei mele certitudini.” (86).

Referințe bibliografice:

- BALOTĂ, Nicolae 1974: *De la Ion la Ioanide*, Editura Eminescu, București.
- BĂICUȘ, Iulian 2004: *Micromonografie critică. Max Blecher – Un arlechin la marginea neantului. Eseu de critică și istorie literară*, Editura Universității din București, București.
- BLAGA, Lucian 2003: *Trilogia cunoașterii*, vol. I *Eonul dogmatic*, Editura Humanitas, București.
- BLECHER, Max 1999: *Întâmplări în irealitatea imediată; Inimi cicatrizate; Vizuina luminată; Corp transparent; Corespondență*, Ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Constantin M. Popa și Nicolae Țone, Prefață de Radu G. Țeposu, Editura Aius, Craiova și Editura Vinea, București.
- BLECHER, Max 2009: *Întâmplări în irealitatea imediată; Inimi cicatrizate; Vizuina luminată*, Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Constantin M. Popa, Editura Aius, Craiova.
- BRĂVESCU, Ada 2011: *M. Blecher – un caz de receptare problematic și spectaculos*, Prefață de Ion Simuț, Editura Tracus Arte, București.
- CIOCÂRLIE, Corina 1998: *Femei în fața oglinzii*, Editura Echinocțiu, Cluj-Napoca.
- DALI, Salvador 2005: *Da. Revoluția paranoico-critică. Arhanghelismul științific*, Ediție îngrijită de Robert Descharnes, Traducere din franceză de Mioara Izverna, Editura Est – Samuel Tastet Éditeur, București.
- MANOLESCU, Nicolae 2005: *Arca lui Noe. Eseu asupra romanului românesc*, Editura 100+1 Gramar, București.
- MIRONESCU, Doris 2011: *Viața lui M. Blecher. Împotriva biografiei*, Editura Timpul, Iași.
- NICOLESCU, Basarab 2007: *Transdisciplinaritatea: Manifest*, Traducere din limba franceză de Horia Mihail Vasilescu, Editura Junimea, Iași.
- NICOLESCU, Basarab 2011: *De la Isarlik la Valea Uimirii*, vol. II *Drumul fără sfârșit*, Prefață de Irina Dincă, Editura Curtea-Veche, București.
- PROTOPOPESCU, Al. 1978: *Romanul psihologic românesc*, Editura Eminescu, București.
- ȘORA, Mihai 2005: *Clipa și timpul*, Editura Paralela 45, Pitești.
- ȚEPOSU, Radu G. 1996: *Suferințele tânărului Blecher*, Editura Minerva, București.
- WUNENBURGER, Jean-Jacques 2005: *Rățiunea contradictorie – filosofia și științele moderne: gândirea complexității*, Traducere de Dorin Ciontescu-Samfireag și Laurențiu Ciontescu-Samfireag, Editura Paideia, București.